

Teologija, cilj biblijskog proučavanja.

Dr. Nikola Žuvić.

U Göttingenu se obdržavao od 4. do 10. rujna 1935. međunarodni kongres profesora za nauke Starog Zavjeta. Bilo je prisutnih 64 profesora iz 10 raznih država. 24 bila su katolici, a ostalih 40 protestanti različitih sekta. Od 22 predavanja za sve vrijeme kongresa prema programu održali su katolički naučenjaci četiri, i to: Rektor Papinskog Biblijskog Instituta u Rimu *profesor Augustin Bea*: Die Bedeutung der Ausgrabungen von Teleilat Ghassul für die Frühgeschichte Palästinas;¹ *prof. Junker* iz Passau: Konsonantenstellungen als Ursache und Lösung von Textkorrupturen im masoretischen Text; *prof. Fischer* iz Braunsberga: Einzelne interessante Stellen aus den hebräischen Bibelzitatzen des Scholastikers Odo; *prof. Stummer* iz Würzburga: Hauptprobleme der Erforschung der alttestamentlichen Vulgata. Ostalih 18 predavanja otpada na protestantske prisutne profesore; od pravoslavnih nije prisustvovalo nijedan.

Organ Biblijskog Instituta u Rimu² izvješćuje kratko o kongresu. Zaključuje doslovce ovim riječima:

Relationibus assignata erat ca ½ hora; eam sequebatur discussio 30—45 min.

Proprium erat huic congressui quod omnium una erat mens studium Veteris Testamenti non exhauriri investigationibus philologicis, criticis, historicis, archaeologicis, sed praecipue quaerendum

¹ Pap. biblijski institut u Rimu vodi iskopine u Teleilat Ghassul na svoju ruku. Poticaj je dao i vodio do svoje smrti (5. travnja 1934. u Betlehemu) P. Mallon egiptolog, a novčana su sredstva namirili mnogi ugledni Amerikanci. Naučna načela iskapanja dao je na temelju rezultata drugih istraživanja pok. P. Mallon uz pripomoć palestinologa P. Koppela. Dosadnji rezultati zapanjili su naučenjačke krugove, iznijeli na svijetlo neočekivanih stvari, i što je najvažnije, u svemu doprinesli su novih vanjskih dokaza u potvrdu sadržaja sv. Pisma, pogotovo dijelova iz Geneze, knjige Jozvine i knjige Sudaca. God. 1934. izdao je veliku monografiju o iskopinama Pap. Bibl. institut među svojim jubilarnim izdanjima, a više članaka napisali su pojedinci u raznim listovima.

² *Biblica* 16 (1935), str. 488—490.

esse valorem et momentum eius religiosum, porro religionis Veteris Testamenti differentiam a reliquis religionibus Orientis Antiqui esse agnoscendam et excellentiae eius rationem inquirendam; aliis verbis *indoles theologica* studii Veteris Testamenti fortiter asserebatur. In discussionibus quae magna cum cura fiebant, quaestiones variis ex aspectibus dijudicabantur et, ubi res fiebat, etiam interpretationes et explicationes exegeseos catholicae proponebantur. Quare Rector Instituti Biblici, rogatus ut conventu peracto supremum vale diceret, conventus indolem verbis »Vertiefung« et »Vereinigung« describere potuit.

Časopisi su objavili opis zasjedanja i zaključke opširno i s odobravanjem,³ dok su drugi štampali sva predavanja i diskusije, koje su slijedile pojedinim referatima.⁴

Doslovce navedeni izvještaj iz »Biblica« je kratak, ali saznajemo po njemu mnogo:

1. Profesor P. Augustin Bea već je od prije priznati naučenjak. Već prema ustanovljenom programu on je prvi održao svoje predavanje. Zamoljen je od prisutnih, da izreče zaključnu riječ. Mnogo znači, kad to čine protestantski profesori prema jednom katoličkom svećeniku. Još više, kad Rektor Papinskog Biblijskog Instituta u Rimu, čija je ortodoksnost kao i temeljitost opće poznata, označuje osebину kongresa »Vertiefung« i »Vereinigung«.

2. Nadasve je utješna i, dosad po prvi put u posljednjim stoljećima, nezapamćena pojava, da kongresiste (sve stručnjake) kada su se razilazili u diskusijama u naziranjima, i pokušajima da riješavaju poteškoće, nisu zadovoljavala ni na oko najdublja kao ni ona najkompliciranija tumačenja. U većini naime slučajeva učinjen je rekurs katoličkom tumačenju i bio je burno pozdravljen tako, da su se u *rimskoj egzegezi ujedinili kongresiste*.

Zapazilo se nadalje još nešto. Većina prisutnih dobro pozna katoličke bibličiste, napose rad Biblijskog Instituta. Znač, da i te kako prate taj rad. To su inače prije izbjegavali kao što su izbjegavali i navoditi katoličke auktore u svojim raspravama i djelima.

Krivo sude i mnogi katolici, kad vele, da nam protestanti (drugi u opće ne dolaze u obzir u naučnom svijetu), prednjače u biblijskom studiju i uspjesima. Kod toga treba razlikovati i imati pred očima više stvari. Istina je, da ekstenzivnosti rada na biblijskom polju kod protestanata ne možemo nijekati. Glavni je uzrok u tom, što im je sv. Pismo jedino vrelo objave. Mi katolici imamo još i Predaju i, posebno danas važno, živo i nezabludivo Učiteljstvo Crkve. Nadalje negativne rezultate mi ne ćemo označiti uspjesima.

³ Eissfeld u Theolog. Blätter 14 (1935), str. 233—247.

⁴ Beihefte zur Zeitschrift für alttestamentliche Wissenschaft 1935.

3. Najvažnije na ovom biblijskom kongresu u Göttingenu je *potpuna pobjeda i opća manifestacija katoličke teze u studiju sv. Pisma*. Pravi naime i potpuni studij sv. Pisma, kako Starog, tako i Novog Zavjeta, ne sastoji se niti ima za cilj filologijska, kritička, historijska i arheologijska istraživanja i natezanja. Sve je to neophodno potrebno, ali samo kao sredstvo. Obradivati treba navlastito religijsku vrijednost Biblije kao i pojedine religijske momente: upoznati razlike prema drugim starim vjerama, u prvom redu semitskog bližeg istoka i njihovih susjeda; ispitivati i istaknuti uzroke, zašto je biblijska religija prava i odlikuje se nad svima ostalima. U jednu ruku: *biblijska teologija*, jer biblicista je apologeta, teolog.

1. Biblijska teologija kod protestanata.

Katoličkom je bogoslovu u opće potpuno jasno, što je objekt biblijske teologije, navlastito u Novom Zavjetu. To je život, djela i nauka Isusa Krista, kako nam to podaju novozavjetni kanonski spisi. Dakako da ne spada u ovaj određeni pojam biblijske teologije sve, što čitamo o Gospodinu, nego u koliko se podaju tako zvane dogmatske činjenice — *facta et loci dogmatici*. Biblijska teologija već pretpostavlja sve dijelove biblijskog proučavanja, opće i specijalne uvode: gramatike, hermeneutiku (još prije teologijski traktat o nadahnuću), geografiju, arheologiju, historiju, kritiku teksta, kanon, upoznanje pojedinih knjiga, pa i samu egzegezu. Manjkava je priprava, ako se prije ne prouči i grčki tekst LXX prevodilaca, o kojima većinom ovisi tekstualno Novi Zavjet. Inače je teologija Novog Zavjeta ne samo olakšana, nego i jedino moguća iza studija Staroga Zavjeta.

Protestanti konfundiraju i za Stari i Novi Zavjet pojmove biblijske teologije s religijom i biblijskom historijom. Jer zajedničke su im veze, ali nijesu isto. *Religija* je krepost, kojom iskazujemo Bogu štovanje. (Subjektivna, religija jest naša spoznaja o Bogu, te volja pripravna da Boga služi prema spoznaji. Objektivna religija jest, spoznaja istinâ i dužnosti po kojima se uređuje naš odnos prema Bogu). Historija uopće jest sistematsko nizanje činjenica; religijska pak odnosna *biblijska historija* iznosi prema svome objektu, čitav razvoj, kompleks religioznih, odnosno specijalno biblijskih činjenica. *Biblijska teologija* zajedno s patriističkom stoji prema spekulativno-skolastičkoj teologiji kao pozitivna teologija. Svoj nauk i svoje argumente crpi biblijska teologija isključivo iz Pisma, sakuplja paralelna mjesta iz čitave Biblije, sistematski ih slaže, ispituje i po njima zaključuje. Ovo je objektivno shvaćen pojam i zadatak biblijske teologije.

P. Geymonat, valdeški propovjednik veli, da je biblijska teologija povjesni prikaz bitnog sadržaja Starog Zavjeta, koji je Izraelcima svet, i Novog Zavjeta, koji je zajedno sa Starim sveta knjiga svih kršćana. Teologija Starog Zavjeta može se nazvati

povjesnim prikazom zakona i proroka, a Novog povjesnim prikazom evanđelja. Najprije dakako treba obazreti se na kritiku, brižljivo egzegetirati, da se istraže ideje svake knjige napose i sviju zajedno te iznijeti bitni dio hronologijskim redom. Tako dobijemo čistu biblijsku nauku.⁵

Kako je nepotpuno označena bit kao i način rada u biblijskoj teologiji, čitalac već zaključuje prema prije navedenim općim principima. Prema ovima bi bile isključene didaktičke knjige, kad se ne može iznijeti njihov povjesni prikaz (ketubim Starog Zavjeta!).

Protestantska teologija od 16 stoljeća dalje stojeći isključivo na biblijskim tekstovima isticala je sv. Pismo protiv katoličke teologije, koja je crkvena, skolastička, tradicionalna. Htjela je narode emancipirati prikazujući vjeru slobodnom, koja treba da bude u skladu rezultatima osobnog ispitivanja i zaključivanja. Nedosljednost je bila velika, kad je već svoje stanovište branila biblijskim dokazima, ali filozofijskim (skoro skolastičkim) oblikom i nastupala protiv nauka vjere i ugleda samog sv. Pisma. *Reuss*, protestanski profesor na sveučilištu u Strasburgu nazvao je povjesni studij svetih knjiga povješću kršćanske teologije. Bilo je to protiv onih, koji su taj povjesni studij nazivali biblijskom teologijom. *Steuernagel* dokazuje kako protestanti pod imenom biblijska teologija shvaćaju biblijsku povijest.⁶ Pojednostosti historije bez sumnje ne spadaju u biblijsku teologiju. Zato, da ništa ne dode pod pojam bibl. teologije, pod ovim naslovom *Eissfeldt* iznosi samu i čistu historiju.⁷ Ne obazire se ni najmanje na nadnaravno obilježje Starog Zavjeta. Izgleda, da bi po njemu bilo nemoguće uskladiti vjeru i povijest, jer bi tu stajala zajedno dva tuđa elementa jedan prema drugom bez ičesa zajedničkog. *Vilim Eichrodt*,⁸ zapitan o svojstvu i odlikama biblijske teologije, ne daje jasnog i direktnog odgovora. Okoliša i prelazi na ispitivanje vanjskih događaja, povjesti. On veli, da biblijsku teologiju sačinjavaju i lični momenti, preko kojih ne prolazi niti ih može mimoći ni sama povijest. Vanjski se događaji moraju upotpunjavati, zajednički, paralelno pomagati ličnim momentima. Teologija!

⁵ *Teologia biblica del Nuovo Testamento*, Firenze 1899, str. III.

⁶ *Alttestamentliche Theologie und Alttestamentliche Wissenschaft* 43 (1925), str. 266—277.

⁷ Isti časopis *Z. f. A. T. W.* 44 (1926), str. 12 i sl. — Bit će mnogomu shvatljivije shvaćanje rasista u Njemačkoj i njihovo odbacivanje Starog Zavjeta, ako je ovaj i prema učenju službenih protestantskih teologa samo historija i to jednog njima stranog naroda. U tom nema nadnaravnih momenata, zato ne doprinosi vjeri — ni rasi.

⁸ *Hat die alttestamentliche Theologie noch selbständige Bedeutung innerhalb der alttest. Wissenschaft?* u *Z. f. A. T. W.* 47 (1929), str. 83—91.

Umjereniji su i ne puštaju tako slobodno opravdanje svakoj stramputici u Bibliji: *Kautzsch*, *Smend*, *Stade*, *König* i neki drugi. U glavnom ne razlikuju historije od biblijske teologije. *König* u svom djelu kao i *Stade*⁹ pripisuje biblijskoj historiji pozitivni momenat u razvoju religije. Tako promatra i Bibliju i njezinu teologiju.

Ovo je dosadanje stanovište protestantskih biblicista glede biblijske teologije. Zato se s njihovim djelima ne možemo služiti niti se na njih pozivati u obradivanju ove biblijske grane. Argumentirati ne možemo pomoću studija protestantskih biblicista osim u uvodnom, prvom, historijskom dijelu biblijske teologije.

II. Biblijska teologija kod katolika.

Katolički teolozi u starije doba obrađivali su vrlo malo ili ništa biblijsku teologiju, to jest, isključivo teologiju, a da se istodobno nisu osvrtni (manje na arheologiju, filologiju i dr.) i pozivali na bliže svjedoke sv. Teksta, apologete, sv. Oce, Tradiciju uopće i filozofiju. U prošlom stoljeću bio je jedan između prvih, koji je u glavnim potezima sistematski obradio čitavu biblijsku teologiju, *Pavao Scholz*,¹⁰ Bečki profesor, kasnije posvećeni biskup *Dr. Herman Zschokke*, iza svog lijepog uvoda: *Historia sacra Veteris Testamenti*, bavi se biblijskom teologijom Starog Zavjeta.¹¹ Jednako kapucin *P. Michael Hetzenauer* u prvom dijelu svoje knjige na dugo iznosi biblijsku historiju. Pravu biblijsku teologiju donosi u drugom dijelu, ali dosta kratko i suho.¹² *N. Peters* u svom djelu¹³, koje je pisao s apologetskom pobudom kao da ne razlikuje dobro religiju od teologije. Noviji biblicisti svi dobro razlikuju i obrađuju biblijsku teologiju, pravilno prema općim naučnim principima. Tako je objelodanjeno više monografija o biblijskoj teologiji i Starog i Novog Zavjeta, više o pojedinim naukama nego li sistematski cijela bibl. teologija. A i više manje u svim boljim komentarima obrađuje se zaobljeno i pitanje iz bibl. teologije, koje ulazi u dotičnoj kanonskoj knjizi.¹⁴

⁹ *Geschichte der alttest. Religion*, 1922. — *Alttest. Theologie* iste godine.

¹⁰ *Handbuch der Theologie des Alten Bundes im Lichte des Neues*, 1867.

¹¹ *Theologie der Propheten des Alten Testaments*, Wien 1877. Dvije godine kasnije: *Der dogmatisch-etische Lehrgehalt der alttestam. Weissheitsbücher*.

¹² *Theologia Biblica Veteris Testamenti*, Freiburg in Br. 1908.

¹³ *Die Religion des Alten Testaments*, 1912.

¹⁴ Ovamo spadaju većinom izdanja Biblijskog Instituta kao samostalno obrađene biblijsko-teologijsko-dogmatske teze. Pojedina poglavlja u izdanjima *Études Bibliques* i druga. Drugi dio članka, koji slijedi prof.

1. *Načela.* Spomenuo sam u uvodu, kako protestanski teolozi (bibliciste) istovjetuju — navlastito sam istaknuo za Stari Zavjet — religiju i teologiju. Zato sam tamo i donio karakteristiku i jedne i druge, kako je uobičajeno kod apologeta. Da bolje shvatimo razlike, potrebno je da imamo pred očima, kako nam se religija predaje na dva načina:

a) *Pučki*, u koliko je religija subjektivna krepost i vjera pojedinaca (unutarnje pristajanje razuma i slijed volje; slijedi vanjsko izvršavanje štovanja Boga). Religija pučka, uzeta kod pojedinaca može i zastraniti i u naučavanju prihvatiti mnoge zablude kao ispravne, i obratno. Religija u ovom smislu promatrana, historijski, nije teologijski kriterij.

b) *Službeno*, kad religiju naučavaju posebno u tu svrhu obrazovani, s misijom da naučavaju, svećenici ili koja druga službena lica, kao na pr. proroci. U knjigama proroka imamo kao pozitivnu točku čisti nauk, koji naučavaju, i kao negativni dio, gdje ispravljaju zablude svojih savremenika. I ova službena religija, kad se iznosi historijski, također nije teologija.

Predmet, koji obrađuje biblijska teologija je potpuno objektivna istina. U samu bit stvari niti je mogao niti je ušao ijedan subjektivni, lični moment pisaca. Govor je o biti! Jer su pisci bili nadahnuti od Boga, nisu mogli zabluditi — *errare non potuerunt*, jer je Bog primarni auktor — *Deum habent auctorem*. Kao suradnici — *auctores secundarii*, ne samo manualni, nego po riječima vaticanskog koncila »instrumenta animata« mogu iznijeti štogod nesavršena, nikako zabluda. Zato biblijska teologija je nauka o Božjim stvarima, objektivne istine, kako ih naučavaju sv. pisci.

2. *Vrela* za biblijsku teologiju su sve i jedino nadahnute kantske knjige sv. Pisma. Druge knjige i spomenici — pa i profani — mogu poslužiti samo kao pomagalo.

Prijašnji su pisci u svom sustavnom iznošenju biblijsko-teologijskih mjesta slijedili hronologiju, kako su nastale pojedine knjige. Kasniji obrađuju ih sintetički, da saberu iz čitavog sv. Pisma ili jedne knjige sve biblijske propozicije teologijske naravi, svrstavaju ih u nekoliko poglavlja prema rasporedu (traktatima) opće teologije. Nauku samo harmonijski sređuju, a da ne traže daljnje uzroke ni filozofijske razloge, jer prvi i zadnji uzrok kao i jedini razlog jest Božji auktoritet. Prije same sinteze dakako analizuje se, postupajući po svim pravilima katoličke hermeneutike, svaki i pojedini tekst i mjesto, kao i kontekst, gdje se nalazi dotični tekst. Biblijskom će teologu Starog Zavjeta biti Novi Zavjet vodič, kao i jamstvo da radi dobro, ako mu se slaže nauk. Jer je Novi Zavjet

dr Grill, *Das Alte Testament in der Gegenwart*, u listu *Christlich-pädagogische Blätter* 59 (1936), str. 145 sl. i slij. broj.

svršetak objave i zadnja granica biblijske teologije i one Starog Zavjeta. Vlastitost ima svaki, i Stari i Novi Zavjet. Biblijskom će pak teologu Novog Zavjeta dati Stari razumijevanje nauka. Već prema aksiomu: *Novum Test. in Vet. latet, Vetus in Novo patet.*

Zaključak.

Biblijski studij u teologijama većinom se sastoji u daljnjim pripravama k samoj biblijskoj nauci. On je neka vrsta propedeutike k pravom cilju nauke, biblijskoj teologiji. Što više, mnogo puta nije ni to, kad se potroši mnogo duševne energije i vremena u čisto ljudskom traženju, čestoj racijocinaciji. Puste i preduge introdukcije, rasprave o svim mogućim sentencama, apologije pojedinih egzegetskih škola, sve je to potrebno. Ali preveliko naglašavanje i pretjeravanje iskrivljuje i sterilizuje samu nauku, oduzimajući joj često njezin sadržaj, bit, teologiju, Boga. Jer zabludama nije u nijednoj nauci tako slobodan put kao u Bibliji. Polemičnost u biblijskoj propedeutici nastala je iz potrebe apologije prema protestantima, koji su svojim metodama katkada infiltrirali katoličke škole svojim racijonalizmom — subjektivizmom. Sv. Pismo postaje tako pukom historijskom knjigom, (ako se i to prizna) istina, punom mudrosti, ali postupa se kao i sa svakom drugom knjigom, koja opisuje prošle događaje ili lijepi nauk.

Zato Leon XIII. osobito naglašuje u svojoj enciklici o sv. Pismu »*Providentissimus Deus*« teologijski, nadnaravni karakter, koji se ne smije mimoći ni u jednom slučaju.¹⁵

Pijo X. podiže Biblijski Institut u Rimu. Zahtijeva, da kandidati, budući biblijski pisci i profesori, kao opće pripravu i uvjet, da mogu biti pripušteni kao slušači, moraju već biti doktori teologije, gdje su osim svih drugih bogoslovskih disciplina temeljitije proučili i uvodne biblijske nauke s egzegezom i napose filozofiju, dogmatiku, moralku i crkvenu historiju. Tada istom slijedi specijalni studij sviju pomoćnih nauka i specijalnih grana. Ali teologija je baza, kriterij i cilj biblijskog studija.¹⁶

Benedikt XV. u svojoj enciklici prilikom 1500 godina blažene smrti velikog našeg Jeronima »*Spiritus Paraclitus*« od 15. rujna 1920 resumira ukratko sve principe katoličke egzegeze i ponavlja poznate aksiome. Filologija, arheologija, historija, tekst, sve su to vanjsko ruho Biblije, vanjski dijelovi, littera. Slova oživljuje duh, duh Božji vivificat; značenje teologijsko nalazi se u nutrinji, u biti same stvari. Zato će teolog proučavati ne sam goli tekst, nego tekst, koji je nadahnuo, govorio sam Bog — *λόγος Θεοῦ*. Boga tražiti, dogmatsko značenje, nadnaravni život, to je kruna biblijskog studija, u kom je hrana sv. Crkve i plodnost apostolata.

¹⁵ *Enchiridion Biblicum* — EB n. 99, str. 37. dalje.

¹⁶ *Litt. Apost. »Vinea Domini«, Acta Sedis 1909, 447—449*
— EB 94, 299.